

**"Mahlûkatın her nevine, her ferdine ve o nev'e ve o ferde mürettep olan âsâr-ı mahsusasını müntic ve istidad-ı kemâline münasip bir vücudun verilmesidir..."  
Bu paragrafı izah eder misiniz?**

**"Mahlûkatın her nevine, her ferdine ve o nev'e ve o ferde mürettep olan âsâr-ı mahsusasını müntic ve istîdâd-ı kemâline münasib bir vücûdun verilmesidir. Hiçbir nevi müteselsil-i ezeli değildir. İmkân bırakmaz. İnkılâb-ı hakikat olmaz. Mutavassıt nev'in silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü esnaf inkılâb-ı hakaikin gayrisıdır. Madde dedikleri şey, suret-i mütegayyire, hem harekât-ı mütehavvile-i hâdiseden tecerrüd etmediğinden hudûsu muhakkaktır. Kuvvet ve suretler, a'râziyetleri cihetiyle envâdaki mübâyenet-i cevheriyeyi teşkil edemez. A'râz cevher olamaz. Demek envânının fasîleleri ve umum a'râzının havâss-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırftan muhteradırlar. Silsilede tenâsül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir."(1)**

**İhtira;** icad etmek, modelsiz, hiçbir şeyi taklit etmeden, ilk defa yapmak demektir. Güneş bir başka güneşten, deniz bir başka denizden ve insan bir başka insandan taklit edilerek yapılmış değil. Hepsi ilk defa ve en mükemmel şekliyle icad edilmişler.

**"Mahlûkatın her nevine, her ferdine"** öyle bir vücut verilmiştir ki, onun yaratılış gayesine en güzel şekilde hizmet etsin ve o şey kendi istidadına uygun bir kemale erebilsin.

**"Âsâr-ı mahsusa"**, her varlığın ortaya koyduğu neticelere deniliyor. O varlığa ihsan edilen vücut, bu neticeleri verecek şekilde planlanmış ve yaratılmıştır. Her varlık bu gerçeği ilan eder. Biz en yakın örnek olan kendi varlığımıza bakalım:

Cenab-ı Hak, insanı, Üstad'ın ifadesiyle **"bir abd-i sâcid fitratında yaratmıştır."**

**"Ve insanı dahi öyle bir tarzda icad edip, ona akıl vererek, onunla o mu'cizât-ı san'atına ve o bedî kudretine karşı secde-i hayret ettirerek, ona âyât-ı kibriyâyı okutturup, kemerbeste-i ubûdiyet ettirerek, o mescid-i kebirde bir abd-i sâcid fitratında yaratmıştır."(2)**

---

İnsanın gözü bu âlemdeki eşyayı görmek için gerekli özelliklerle donatıldığı gibi, dili bütün tatlar âlemini teftiş edebilecek, akli bu eşyadaki mucize sanatları inceleyip hayran olacak bir kabiliyette yaratılmıştır. Kalbi; imana, muhabbete, şefkate, hayrete en uygun şekildedir. Eli dua etmeye, alını secdeye kapanmaya münasiptir.

Bu yaratılışı onu önce **“secde-i hayrete”** götürür, sonra bu gaybî secdesini ilan etmek üzere alnını yere koyar ve **“bir abd-i sacid”** (*secde eden kul*) olur.

Arzın halifesi olan insana yaratılış gayesine en uygun bir vücut verilmesi gerçeği, onun emrine verilen, istifadesine ve tefekkürüne sunulan bütün canlı türleri için de geçerlidir. Koyun süt vermeye, at yük taşımaya, arı bal yapmaya en uygun bir vücut yapısına sahiptir. Aslan niçin yaratılmışsa bedeni ona en uygun şekildedir. Balık yüzmeye, kuş ise uçmaya en uygun bir yaratılışa sahiptir.

İşte bütün bu özellikler her türün bütün fertlerine sonsuz bir ilim ve hikmetle, yine sonsuz bir rahmet ve inayetle taksim edilmiştir.

Bu mükemmel yaratılış, ne bu mahlûkların kendi hünerleridir, ne de içinde yaşadıkları tabiat şartlarının bir eseridir. Zira, aynı tabiattan, aynı kâinattan böyle birbirinden mahiyetçe farklı milyonlarca tür hayvanın ve bitkinin yaratılması gösteriyor ki bunlar tabiî olarak değil, Allah'ın irade etmesi ve yaratmasıyla bu mükemmel hallerine kavuşmuşlardır.

**“Hiçbir nevi’ müteselsil-i ezeli değildir. İmkân bırakmaz.”**

**Teselsül**, silsile halinde geçmiş zamana uzanmak demektir. Bir insan anne ve babasından dünyaya geldiği gibi onlar da kendi anne ve babalarından dünyaya geliyorlar. Bu durum ilk insana kadar uzanır ve orada durur. Yani ilk insan ezeli değildir, Allah'ın yaratmasıyla sonradan var olmuştur. Diğer insanlar da o ilk insandan ve zevcesinden çoğalmışlardır.

İnsan nevi ezeli olmadığı gibi diğer canlı türleri de ezeli değillerdir. Yani onların torunları da ezeli olmazlar, her bir türün bir ilk ferdi vardır.

**“İmkân bırakmaz.”** ifadesiyle bunun ispatı yapılmış oluyor. Her tür canlılığının varlığı mümkündür, yani imkân dairesindedir. Vacip varlık ancak Allah'a mahsustur. İmkân, olup olmamanın eşit olması, demektir. Mümkünler ancak vacip olan Allah'ın iradesiyle yoklukta kalmaktan kurtulup varlık sahasına girerler.

O halde mümkün, olan ezeli olamaz.

**“İnkılâb-ı hakikat olmaz.”**

---

Hakikat değişmez. Değişen, hakikat değil suretlerdir.

**“Hakikî hakaik-i eşya esmâ-i İlâhîyedir.”** buyruluyor. Yâni eşyanın hakikati Allah'ın isimlerine dayanır. İsimler ise sabittirler, değişmezler; değişen o isimlerin tecellileridir. Meselâ, Allah **Rezzak**'ır. Bu hakikat değişmez, bir başka hakikate de inkılab etmez. Yâni, **Rezzak** ismi bir başka isme dönüşmez.

Her canlı türünde tecelli eden esmâ diğerinden farklıdır. Bu isimler birbirine dönüşmedikleri gibi tecelliler de birbirine dönüşmezler. Her birisi, kendi hakikatiyle, varlığını nesilden nesile sürdürür.

**“Mutavassıt nev'in silsilesi devam etmez.”**

Bunun en güzel örneği katırlardır. At ayrı bir tür, merkep ayrı bir türdür. Onlardan meydana gelen katırın nesli yoktur. Bir kere meydana gelir ve daha çoğalmaz. Demek ki, her tür müstakil olarak yaratılmıştır. Bir tür bir başka türden meydana gelmemiştir. Gelseydi bu yeni türün de neslinin devam etmesi gerekirdi.

**“Tahavvül-ü esnâf inkılâb-ı hakaikin gayrısıdır.”**

**Tahavvül**, hal deęiştirmek demektir.

**Tahavvül-ü esnaf**; bir hakikatin farklı sınıflarındaki değişimi olarak düşünülebilir. Bir elmadan aşılama yoluyla farklı cins elmaların elde edilmesi inkılab-ı hakaik değildir. Bütün o cinslerin hakikati yine aynıdır. Keza, insanların farklı ırkları da insanın hakikatinin değişmesi olarak görülemez, hepsinin mahiyeti insandır, hepsinin hakikati aynıdır.

**Bir başka cihet:**

Toprak ve su müstakil varlıklardır. Bunlardan bir çiçeğin meydana gelmesi inkılab-ı hakaik değildir. Yâni toprağın ve suyun hakikatleri değişerek çiçeğe inkılab etmiş değildir. Bunlar kendi hakikatlerini yine korumakla birlikte, Cenab-ı Hak onlara çiçeğin yaratılmasında görev vermiştir. Nitekim çiçek solup kurduğunda ve toprağa inkılab ettiğinde bu iki unsurun hakikatleri yine devam eder.

Nur'larda izah edildiği gibi Allah'ın hem **ibda**, hem de **inşa** suretinde yaratması vardır. Ruhumuzun yaratılması ibda iledir, yani yoktan yaratılmıştır. Bedenimizin yaratılması ise inşa yoluyla. Birçok elementler o bedende görev almışlar ve tahavvül ederek yeni bir şey olmuşlardır. Nitekim, beden dağıldığında yine her element kendi mahiyetiyle varlığını devam ettirir.

Ama ruhta tahavvül düşünülemez. Ruh bir başka ruhun değişimiyle meydana gelmiş değildir. Doğrudan yaratılmıştır. Bedenler ruhların haneleridir. Ruhların hakikati değişmediğine göre, farklı bedenler birbirlerinden yaratılmış olamazlar. Her beden onda görev yapacak ruha hizmet etmek üzere müstakil olarak yaratılmıştır.

---

**“Madde dedikleri şey, sûret-i mütegayyire, hem harekât-ı mütehavvile-i hâdiseden tecerrüd etmediğinden hudûsu muhakkaktır.”**

Bu cümlede maddenin ezeli olamayacağını ispatı yapılıyor. Önce maddedeki iki önemli değişime dikkat çekiliyor: Suretinin değişmesi ve hareketinin değişmesi. Madde bir şekilden başka bir şekle girdiğinde yahut bir mekândan başka bir mekana geçtiğinde bu değişimlerin hudûsu, yani sonradan meydana gelmiş olması maddenin de hudûsunu gösterir. Zira, ezeli olanda değişme düşünülemez.

Mahlûkatın kendileri hâdis oldukları gibi sıfatları, özellikleri, hareket ve sükûnları da hadistir, sonradan olmuştur. Ezeli olan Allah'ın Zâtı da ezeldir, sıfatları da. Maddenin sıfatlarındaki bu değişim ispat ediyor ki madde mahlûktur, hâdistir, ezeli olamaz.

Değişme, yeni bir sıfat kazanma demektir. Kazanılan bu yeni sıfat hâdis olunca, maddenin kendisi de hâdis olmuş olur, sonradan olan ise ezeli olamaz.

**“Kuvvet ve sûretler, a'raziyetleri cihetiyle enva'daki mübâyenet-i cevheriyeyi teşkil edemez. A'râz cevher olamaz. Demek envanın fasîleleri ve umum a'razının havass-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırfıtan muhterâdırlar.”**

**Cevher**, bir şeyin esası, özü demektir. A'raz ise sonradan olan, zatî olmayan demektir. Kuvvet ve suretler bir varlığa sonradan verildikleri ve bunlarda değişim olabildiği için bunlar eşyanın esası ve temeli olamazlar. Eşyanın esası, cevher dediğimiz özdür ve eşyanın hakikatini o öz ifade eder. Bu özde değişme olmaz. Türleri birbirinden ayıran da bu özlerdir, bu genetik yapılarıdır ve bunlar yoktan yaratılmışlardır.

**“Silsilede tenâsül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir.”**

Her ruh bütün özellikleriyle Allah'ın ilminde takdir edilmiş, sonra bu ruhlara beden giydirilmiştir. Bedenlerden tenasül kanunuyla yeni bedenler yaratılmakta ve böylece o canlının nesli devam etmektedir. Önemli olan her türün ilk ferdinin yoktan yaratılmış olmasıdır. Daha sonra gelenlere izafe ettiğimiz baba, dede, torun gibi kavramlar hep itibaridir ve bunların tamamı bedenlerle ilgilidir. Yâni bir beden bir önceki bedenden tenasül kanunuyla yaratıldığında öncekine anne, baba, sonrakine çocuk diyoruz. Bu itibari kavramların ruhlarla ilgisi yoktur, yâni oğlun ruhu babanın ruhundan gelmiş değildir. Dolayısıyla bu itibarî kavramlar da cevher olamazlar, cevher o bedenlerde iş gören ve tasarruf eden ruhtur.

***Dipnotlar:***

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Nokta.](#)

(2) bk. [Mektubat, Yirmi İkinci Mektup, İkinci Makam.](#)